

A harangok Rómába mentek

Egyértelműen és minden kertelés nélkül le kell szögeznünk már előjáróban: „A harangok Rómába mentek” nem tartozik a sikerült filmalkotások közé. Mind dramaturgiában, mind rendezésében elmaradt filmművészetünk színvonalától, és azoktól az elemi, művészi-szakmai követelményektől, amelyeket ma már joggal támasztunk a bemutatásra kerülő magyar filmekkel szemben. Mégsem volna helyes, ha gúnyolódó iróniával — hiszen a film magamagát kínálja erre — intéznénk el, vagy a másik végletet választva az alkotó fiatalosságával — mind a forgatókönyvíró, mind a rendező debütáltak ezzel a filmjükkel — próbálnánk mentegetni. Méltatlan és méltánytalan lenne ez a szerzőkkel szemben, akik másjellegű munkáikban — Szilvássy és Galambos szép-prózájában, Jancsó dokumentumfilm rendezésében — megmutatták, hogy többre képesek tőlük. Nyilvánvalóan nem volt szerencsés ez az elgondolás, amely a kezdő írókat kezdő rendezővel, operatőrrel párosította össze. És tágabb értelemben nem volt helyes — e filmen kívül a „Nehéz kesztyűk”, a részértékeket ugyan felmutató „Razzia” bizonyítják — az az elképzelés sem, hogy a dokumentum- és híradófilmek gyártására életre hívott Budapest Filmstudio, megfelelő szakemberekkel, rendezőkkel, dramaturgokkal való megerősítés nélkül képes lesz játékfilmek gyártására. De hát nem akarunk nyitott kapukat döngetni, az illetékesek már levonták ezt a tanulságot. A mi kérdésünk: milyen értékeket, szemléleti tényezőket okoztak ennek a filmnek a fiaskóját, melynek állapotgondolata — hogyan támadt fel egy kisvárosi gimnázium hetedik osztályában az emberi szolidaritás érzése, hogyan fordult szembe a náccal és nyilasokkal — valóban szép, értékes mondanivaló.

Akár a pszichológiai, akár a társadalmi vagy a történelmi hitelesség, akár a dramaturgiai felépítés, vagy a filmszerű megjelenítés oldaláról közeledünk — lépten-nyomon megválaszolatlan kérdőjelekbe ütközünk. A film hetedik gimnázistákról szól — de a fiúk eszmevilága, psi-

chológiája tizenkét-tizenhároméves gyerekeknek felel meg. A film a háború végén, három nappal Magyarország teljes felszabadulása előtt játszódik, de a sáncásáson, a légiriadón, állandóan pattogó vezényszavakon, őrjáratokon kívül semmi sem mutatja a városka életében, hogy a fasiszták a háború immár nyilvánvalóvá vált elvesztése előtt állanak, amely kiábrándultságot, kételyt, eszmélést, a társadalom ezer ellentmondásának felfakadását hozza magával. A film a nyilasok kegyetlenségét, eszeveszett garázdálkodását akarja bemutatni, s közben együgyű naivitás és gyermekes primitívség jellemző módszereiket. (Hogy egy példát mondjak: valóban elhíhető-e, hogyha be akarnak hívni egy osztályt, akkor az osztályfőnökkel tárgyalják meg, ők bízzák meg, hogy egyenként agítálja meg a szülőket, engedjék ki gyermekeiket a frontvonalra?) És sorna vehetnénk az illegálitásban élő kommunista indokolatlan, előkészületlen, deus ex machina-szerű közbelépéseit, tökéletes informátlanságát és biztonságát. Csupa olyan mozzanat, amelyekről a magyar néző, aki átélte a második világháborút, tudja: nem így volt, nem játszódhatott le így. Mindezt aláhúzza a rendezés stílustalan harsánysága, örökös fortissimója tohuvabohuja, amely állandóan zavarba hozza a nézőt, ki hogy és miért kerül oda, ahol van.

Ha mind eme fogyatékoságok gyökeréig ásunk, akkor végső eredőként azt az eklektikus szemléletet találjuk meg, amely a vélt hatásosság-nak minden műfaji, tematikai, pszichológiai és társadalmi rajzi igényt alárendel és különböző reminiscenciák felélesztéséből táplálkozik. Ezen az eklekticismuson belül értékes mozzanatokat is találhatunk — mindez azonban nem áll össze sem stílusban, sem témában egységes egészé.

„A harangok Rómába mentek” — ezt nyugodtan mondhatjuk — nem tipikus jelensége filmgyártásunknak. Meggyőződésem, hogy sem az írók, sem a rendező pályájában nem lesz az. Vonjuk le a tanulságokat belőle — és térjünk napirendre felette.

GY. E.